

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON

Gamle brannstasjon

Rådstuplassen 9

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Sammendrag	4
3 Vernestatus - sentrale begreper.....	5
4 Områdets historie og områdebeskrivelse	6
5 Bygningen	8
5.1 Realia	9
5.2 Bygningshistorie	9
5.4 Bygningsbeskrivelse.....	12
5.4.1 Konstruksjon.....	12
5.4.2 Fasader	12
5.4.3 Interiør/planløsning.....	14
5.4.4 Uteområde	17
6 Verneverdier og anbefalinger.....	18
7 Kilder.....	19

1 Innledning

Historisk har offentlige byggeri ofte vært påkostet og prestisjetungt, kjennetegnet ved solide og varige materialer og høy arkitektonisk kvalitet. Tidligere privateide bygninger, også disse av svært høy kvalitet, har av ulike årsaker kommet i offentlig eie. Slik har kvalitet og historie sammen ført til at Bergen kommune nå eier en rekke bygninger med høy kulturhistorisk verdi.

Bergen kommune, ved Etat for bygg og eiendom, har satt i gang et omfattende arbeid for å få oversikt over vedlikeholdsbehovet og tilstanden på de kommunale bygningene, og iverksetter tiltak med sikte på å oppnå et alminnelig vedlikeholdsnivå for alle eiendommene. For de verneverdige bygningene er dette også i tråd med nasjonale målsettinger for kulturminneforvaltningen. Et godt vedlikeholdsnivå sikrer bevaringsverdier og fører samtidig til reduksjon i behovet for omfattende reparasjonstiltak. Dette betyr også at originalmaterialer og bygningsdeler i større grad kan bevares, fremfor å skiftes ut, og er derfor et godt kulturminnevern.

Våren 2015 har Byantikvaren dokumentert 32 kommunale bygninger med kulturhistorisk verdi. Bygningene har ulikt formelt vern. Dette skyldes flere forhold. De dokumenterte bygningene er likevel alle definert som verneverdige bygninger av Byantikvaren og bør forvaltes som det. Bygningene er i kategoriene barnehager, kulturbygg og administrasjonsbygg. Listen dekker ikke alle de kommunalt eide bygningene i disse kategoriene. Noen bygninger og bygningskompleks er nylig istandsatt, eller er under istandsetting, og faller derfor utenfor dette kartleggingsprosjektet. I samråd med Byantikvaren, har Etat for bygg og eiendom valgt ut bygningene med verneverdi innenfor de tre kategoriene og gitt Byantikvaren i oppdrag å lage enkle kulturhistoriske rapporter for disse. Rapportene inngår i eiendomsdatabasen for kommunale bygninger og som bakgrunnsmateriale for tilstandskartlegging av disse bygningene. Den bygg- og branntekniske tilstandskartleggingen er utført av eksterne konsulenter på oppdrag, med utgangspunkt i standard for tilstandskartlegging av verneverdige og fredete bygninger, og har gått parallelt med dokumentasjonsarbeidet. Innenfor tilgjengelig kapasitet og anledning, har Byantikvaren deltatt på en rekke av tilstandskartleggingene for å kunne bistå med informasjon og konkrete kulturminnefaglige råd vedrørende anbefaling av tiltak for brannsikring og vedlikehold.

Eiendommene representerer en bygningskatt for fellesskapet og viser hele spennet mellom internasjonale ikon og mer anonyme og tidstypiske bygninger, alle uttrykk for idealer og strømninger i sin samtid. I dokumentasjonsarbeidet Byantikvaren her har gjort for et stort antall bygninger, har det ikke vært mulig med grundige analyser eller kildesøk. Bestillingen har vært enkle rapporter som kan danne et bilde av de kulturhistoriske verdiene knyttet til den enkelte

bygningen, som et «føre var» ved planlegging og gjennomføring av tiltak. De kulturhistoriske rapportene er derfor ikke uttømmende for de enkelte bygningene, men baseres på tilgjengelige digitaliserte kilder, egne arkiver, litteratur, fagkunnskap og faglige vurderinger. Det er ikke gjort fysiske arkivøk i offentlige arkiv, og heller ikke bygningsarkeologiske undersøkelser. Det må derfor tas høyde for eventuelle feilkilder. En grundigere analyse kan være nødvendig dersom det skal gjøres mer omfattende tiltak på enkeltbygninger. Gjennom arbeidet har Byantikvaren fått god kjennskap til de enkelte bygningene. Rapportene gir noen overordnede anbefalinger og råd for hvordan de kulturhistoriske verdiene best kan ivaretas i hver enkelt bygning. Uten at konkrete tiltak er planlagt, er det likevel vanskelig å gi noe annet enn mer generelle anbefalinger basert på verneverdiene som beskrives. Vi vil derfor understreke at Byantikvaren gjerne bistår med råd når konkrete tiltak skal gjennomføres, slik at man sammen kan finne gode løsninger for både bruk, drift og vern. Vi vil i denne anledning også peke på Riksantikvarens veiledere som nyttige kilder til informasjon av mer bygningsteknisk karakter. (Se <http://www.ra.no/Veiledning>).

Følgende 32 bygninger er inkludert i dette dokumentasjonsprosjektet:

Barnehager	Administrasjonsbygg	Kulturbygg
Kalfarveien barnehage	Kommunehuset i Arna	Barnas Kulturhus
Kalmargaten barnehage	Kommunehuset i Eidsvåg	Ungdommens Hus
Nordnes bydelshus-Klosteret bhg	Kommunehuset på Nesttun	Danckert Krohn seniorsenter
Rosetårnet barnehage	Neumannsgt 1	Lysverksbygget (KODE 4)
Sletten barnehage	Strømgaten 10	Rasmus Meyers samlinger (KODE 3)
Indre Arna barnehage	Hagerupsgården	Gamle Norges Bank
Laksevåg barnehage	Gamle Brannstasjon	Latinskolen
Årstad Brannstasjon barnehage	Gamle Bergen Kretsfengsel	Schøtstuene
	Det gamle rådhus	Siljustøl
	Magistratbygningen	Troldhaugen
	Bergen rådhus	Landås hovedgård
	Manufakturhuset	
	Gamle Tinghus	

En god bruk hvor kulturminneverdiene legger premisser, er også et godt langsiktig vern av bygningene. På den annen side, vil også de kulturhistoriske verdiene i bygningene gi kvaliteter til den daglige bruken.

Rapportenes oppbygning er lik og basert på våre erfaringer med tidligere kulturhistoriske rapporter. Innledningsvis har de et sammendrag av rapporten, samt definisjon av sentrale fagbegreper. Dernest følger en kort områdebeskrivelse for å sette bygningene inn i en fysisk kontekst, før selve bygningen beskrives og settes i kulturhistorisk sammenheng. Rapportene avsluttes med en vurdering av verneverdier, faglige anbefalinger og kildeangivelser, samt eventuelt kartmateriale. Hvor omfattende de enkelte delene i rapportene er, vil avhenge av kildetilfang og betydning for forståelsen av den kulturhistoriske bygningen. En del fotomateriale er tatt med i rapportene som illustrasjoner. Vi har også et mer omfattende fotomateriale som vil gjøres tilgjengelig for Etat for bygg og eiendom.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid i forvaltningen av disse bygningsskattene.

2 Sammendrag

Brannstasjonen er fra 1888, og ble tegnet av arkitekt Peter Blix etter inspirasjon fra middelalderens gotiske stilretning. Bygget ble anlagt som en hestesko, slik at den sammen med Hagerupsgården dannet et indre gårdsrom. Fasaden ut mot Christies gate ble endret i 1934, da brannstasjonen ble bygd om for å tilpasses overgangen fra hest og kjerre til motoriserte brannbiler. På dette tidspunktet ble også den opprinnelige teglsteinsfasaden pusset og malt i den røde fargen som bygget fortsatt har i dag. Innvendig har en kontinuerlig oppgradering av interiøret ført til at stasjonen i dag fremstår med mange nyere overflater. Likevel finnes det opprinnelige detaljer som for eksempel dører og listverk.

Fylkeskonservator varslet oppstart av fredning for bygningen i 1991. Ny oppstart av fredningen ble meldt i 2002. Høy autentisitet er en viktig årsak til at fredningssak ble reist, og bygningen er sårbar for tiltak og endringer. Hordaland fylkeskommune avsluttet fredningssaken 26. juni 2015 (se vedlegg bak i rapporten). Bygningen er regulert til spesialområde bevaring i reguleringsplan for Rådhuskvartalet (6490000).

3 Vernestatus - sentrale begreper

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

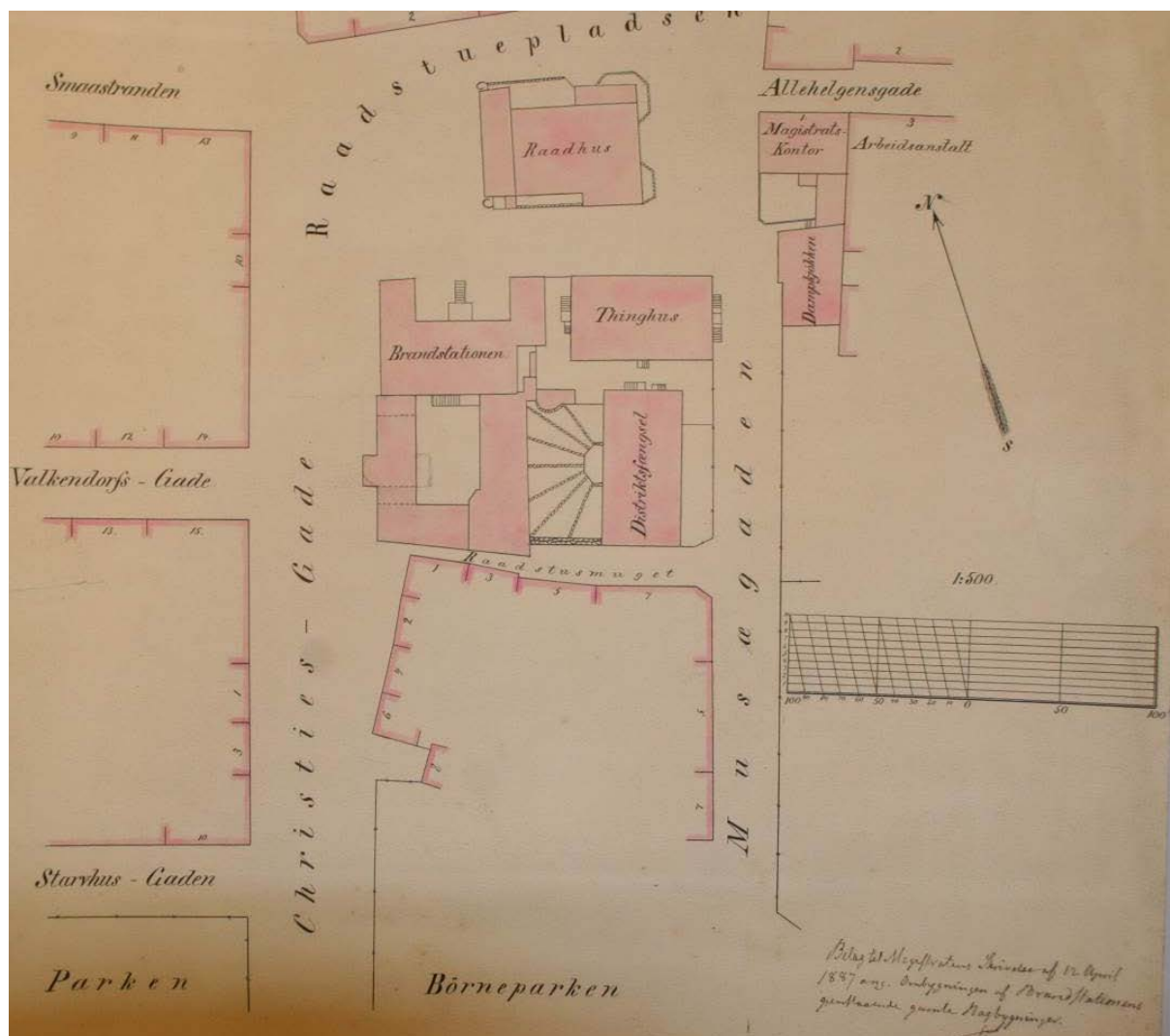
Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men "vernet" er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder ("fornminner" fra før 1537, stående bygninger fra før 1650 samt sunkne skip og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

4 Områdets historie og områdebeskrivelse

Helt siden byens råd i 1560-årene tok i bruk Christoffer Valkendorfs privatbolig til rådhus, har det ligget offentlige institusjoner i dette området. Det er her tale om et svært gammelt og velbevart administrasjons- og justisentrum, og bygningene i området består for en stor del av fredete og fredningsverdige bygninger.

Figur 1. Situasjonsplan for Rådhuskvartalet i 1887 (Kilde: Bergen byarkiv).

I 1558 besørget Christoffer Valkendorf at byens torg ble flyttet til Vågsbunnen fra Nedre Korskirkealmemming, der det var blitt anlagt så sent som i 1470. Samtidig fikk han anlagt en "steinbro" over Vågsbunnens indre del, slik at trafikkavviklingen ble betraktelig forbedret. Til dette arbeidet ble det blant annet benyttet stein fra Allehelgenskirken ruin like ved. Sammen med byggingen av hans privatbolig, og det administrative sentrum som fra 1560-årene ble etablert på Rådhusplassen (nå Rådstuplassen), må dette sees som ledd i en bevisst

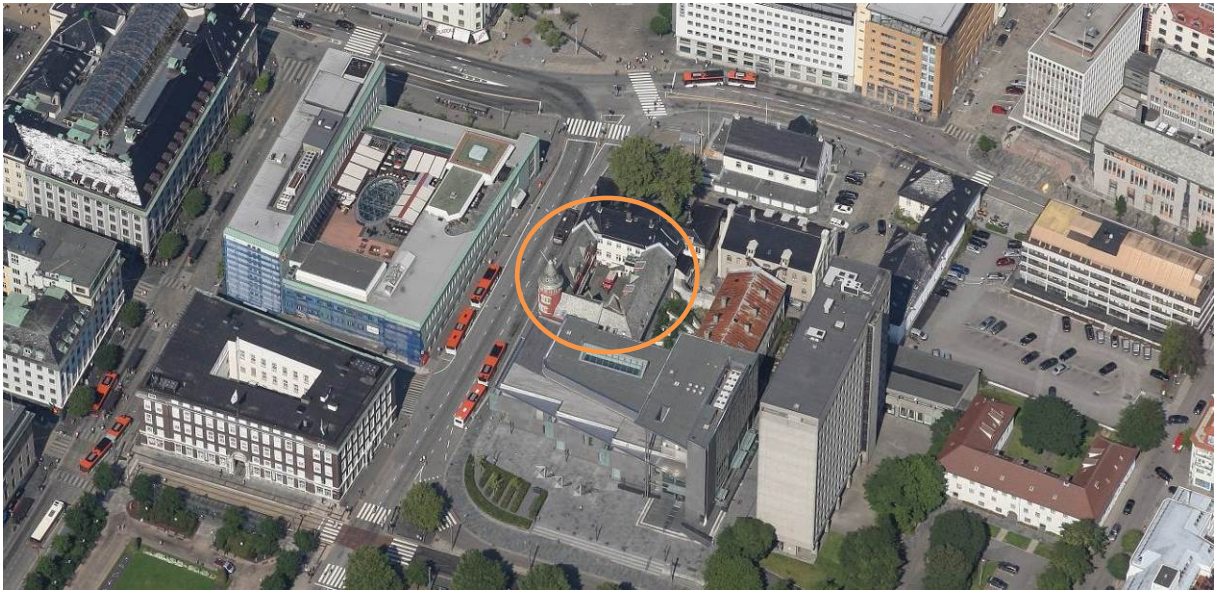
byutviklingspolitikk. Plassen rundt rådhuset ble trolig steinlagt i 1555, noe som har vært med på å understreke plassens karakter som et offentlig byrom. Etter at Allehelgenskirken var falt i ruin ble kjelleren brukt som fangehull, noe som blant annet fremkommer på Scholeus-stikket fra ca. 1580. Senere ble det som i dag kjennes som Magistratbygningen bygget her, på ruinene etter Allehelgenskirken. Deler av kirkens murverk finnes stadig i Magistratbygningen.

Mellom Rådhuset og Hagerupsgården stod en såkalt "kake", en stolpe med samme funksjon som en gapestokk. Her ble lovbrøtere lenket fast for offentlig pisking (kakstrykning). Etter en større brann i 1582 ble det anlagt allmenning fra Torget til Rådhuset, etter en omfattende reguleringsplan utarbeidet under ledelse av slottsherre Hans Lindenov. Allmenningen ble kalt Rådstueallmenning, i dag Vågsallmenning. Det er ikke kjent om det på denne tiden fantes et smug fra Torget til Strandsiden, eller om man måtte gå via Rådhusplassen. Korskirkeallmenningen var da etablert og fungerte som kommunikasjonsåre fra Bryggesiden til Torget.

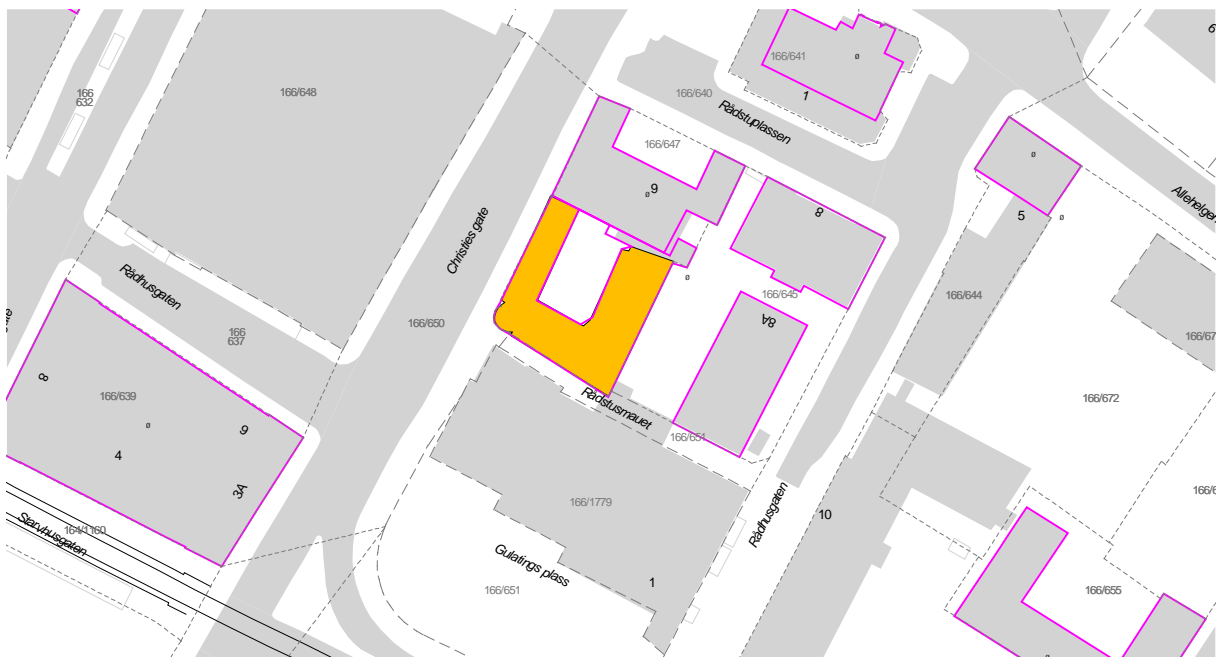
Da det i 1660-årene ble anlagt en skikkelig ferdselsåre mellom Torget og Strandsiden, ble Rådhusplassen liggende nærmest i en bakevje, og plassen spilte neppe den rollen som naturlig samlingssted som man hadde håpet på. Til dette kommer at både Domkirken og Torget lå for langt unna, ikke som etter kontinentalt mønster, - og slik det hadde vært på Breidaallmenning (Nikolaikirkeallmenning), med markeds plass, kirke/katedral og byadministrasjon. Etter en brann i Vågsbunnen i 1623 ble garverivirksomheten tilvist til området nord for Lille Lungegårdsvann. Isaac van Geelkercks bykart fra 1646 antyder en mulig bebyggelsesstruktur her, mellom dagens hovedbrannstasjon og Kaigaten. På et kart fra like etter 1682, trolig tegnet av Anthony Coucheron, vises det tydelig at det var en bebyggelsesstruktur her.

Reguleringsplanen fra 1855, som omfatter store deler av sentrum, medførte også endringer i gatenettet i dette området. Planen var drastisk og hadde etter datidens planidéer en moderne kvartalsstruktur som ideal. De eksisterende gateløp ble beholdt, men rettet ut og forlenget for å tilpasses den nye bystrukturen man ønsket. Resultatet ble at Christiesgate fikk dagens utforming med utgangspunkt i den nordre enden som var et gammelt gateløp. Planen innbefattet også en utvidelse og retting av Muségaten (nå Rådhusgaten) da bebyggelsen på vestsiden brant i 1855. Peter Motzfeldts gate og Kaigaten inngikk i 1855-planen, men ble først realisert flere år senere. De ubebygde plassene og kommunikasjonslinjene forteller om viktige deler av den historiske utviklingen i området. Samlet sett er dette viktige byområdet et kulturminnemiljø av nasjonal verdi.

5 Bygningen

Figur 2. Skråfoto med brannstasjonen avmerket med gul sirkel (Foto: Bergen kommune/Blom 2014).

Figur 3. Kart med brannstasjonen avmerket i gult. Rosa linjer indikerer fredete bygg (Kilde: Bergen kommune 2015).

5.1 Realia

Byggeår	1888
Adresse:	Rådstuplassen 9
Gnr./Bnr.:	166/647
Bygningsnr.:	139857348
Plan-ID:	KPA planID 60910000, ikrafttrådt: 24.04.2013 KDP Sentrum planID 15780000, ikrafttrådt: 10.12.2001 ReguleringsplanID 6490000, ikrafttrådt: 28.06.
SEFRAK-ID:	1201-028-084
Askeladden-ID:	127060-3
Vernestatus	Fredningssak startet opp 1991, med ny oppstart 2002. Avsluttet i 2015. KPA: hensynssone Bevaring kulturmiljø jfr. retningslinje § 27.3.5 Rp: Spesialområde bevaring

5.2 Bygningshistorie

Da Bergen først fikk sitt "faste brannkorps" i 1863, ble Hagerupsgården eller Stiftsgården, på Rådstuplass den første hovedstasjonen. Også bakbygningene ved Hagerupsgården, som i hovedsak var mindre skur og uthusbygninger, ble benyttet. Disse var både trange og uhensiktsmessige, og i 1883 var tilstanden blitt så dårlig at det ble vedtatt at en ny stasjon skulle bygges.

Det ble i alt utarbeidet fem ulike utkast for ny hovedstasjon. De ulike forslagene ble vurdert, og resultatet ble et kompromiss; å bygge ny hovedbrannstasjon i to etapper. I 1883-84 ble det først reist nye bakbygninger mot sørvest. Det ble anlagt stall, høyloft og mannskapsrom. Etappe to i utbyggingen startet opp i 1887. Det ble utarbeidet fem ulike forslag til interiør og fasade mot Christies gate, av Arkitekt Peter Blix. I egenskap av sivilingeniør, hadde for øvrig Blix vært ansatt som brannassistent ved Bergen Brannvesen fram til 1868, da han gikk over til virksomhet som privatpraktiserende arkitekt og antikvar. Det ble laget utkast med tårn sentralt plassert på bygningen, med tårn helt mot øst og inntil Hagerupsgården, og ett utkast med firkantet tårn. Byarkivet i Bergen oppbevarer mye av dette originale tegningsmaterialet (se bilder). Et sjettede utkast var et samarbeid mellom branndirektør Daniel Hansen, ingeniør i brannvesenet Cornelius Kooter og arkitekt Peter Blix. Plan- og fasadetegningene er datert 17. mars 1887 og signert av

Peter Blix. Dette forslaget ble godkjent, og viser i hovedsak bygningen med det karakteristiske runde slangetårnet slik den ble utført, og slik den fremdeles står i dag.

Figur 4. Historisk foto av brannstasjonen fra 1921. Bildet viser fasaden ut mot Christies gate før ombyggingen i 1931. Bygget fremstår her med opprinnelig midtrisalitt med avsluttende kvistgavl og med teglsteinsfasader uten slemming (Foto: Billedsamlingen, UIB, ubb-bs-pkb-00213_md).

Hagerupsgården inngikk som en del av den nye brannstasjonen, der Hagerupsgården utgjorde den østre og fjerde fløyen i anlegget. Den søndre fløyen i den nye bygningen inneholdt således stall og vognremisse i 1. etasje. Mot vest var det smier og verksted, mens fløyen mot nord og Christies gate, blant annet rommet vaktrom og to portrom. I 2. etasje fantes høyloft, mannskapsrom og snekkerverksted. Loftet ble innredet med kjøkken og andre værelser, og slangetårnet ble altså plassert i nordvestre hjørne. I tårnet ble lerrets-slangene hengt opp for å tørke, men tårnet ble også brukt som utkikkspost.

For sin tid, var bygningen rasjonelt og fremsynt innredet. Dette ikke minst med tanke på det knappe arealet som sto til disposisjon, og den nødvendige kommunikasjonen til nabobygningen Hagerupsgården, der branddirektøren fortsatt skulle ha bolig og kontorer. Tiåret mellom 1880 og 1890 var det tiåret da middelalderske stilformer for alvor slo gjennom som stilideal. Særlig gjaldt dette hel- og halvoffentlige bygninger. Det ofte foretrukne stilspråket for brannstasjoner var nygotikk, slik tilfellet er for Hovedbrannstasjonen i Bergen.

De kontinuerlige oppgraderingene av bygningen kan illustreres ved arkivmateriale av omsøkte tiltak fra Bergen kommunes byggesaksarkiv. Tabellen er ikke fullstendig, men den gir et godt inntrykk av omfanget av tiltak som bygningen har vært igjennom.

Figur 5. Vestfløyens fasade ut mot Christies gate. Fasaden ble endret i 1931 i forbindelse med ombygging til ny midtstilt hovedport (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

År	Tiltak
1901	Loftet ble innredet med værelser og to priveter ble endret.
1902	Det ble besluttet å legge inn elektrisk lys, og en ny trapp ble anlagt.
1903	En ny innredning av badeværelse på loft ble utført.
1906	Innredning av nye værelser (ukjent hvor).
1909	Ombygging 1. etasje, det ble tilføyet bjelker med bæreplater i stål i garasjetak, og nye vannklosetter ble installert. Foreslått ombygging til branningeniørens bolig i 2. etasje (uvisst om det ble gjennomført).
1918	Innredning av garasje i vognremisse, trolig ble pilarene ved vognremisse endret samtidig.
1926	Utvidelse av garasje.
1931	Endring av nordre port og anleggelse av nytt mannskapsrom, trolig i 2. etasje.
1934	Forslag til ombygging av porter.
1937	Søndre del av loftet ombygges til mannskapsrom.
1938	Godkjenning av midlertidig skur på bakplass og endringer på loft.
1946	Utbedring av brannmannskapenes spisestue og kjøkken i Hagerupsgårdens kjeller.
1948	Spisestuene i kjelleretasjen til Hagerupsgården omgjøres til snekkerverksted. Snekkerverkstedet i andre etasje av vestfløyen blir gjort om til spisestue. Det ble satt inn vinduer i muråpningene.

5.4 Bygningsbeskrivelse

5.4.1 Konstruksjon

Hele bygningen består av to fulle etasjer pluss loft. Bærende yttervegger av fuget tegl, trolig i bergensk hulmur. Opprinnelig sto ytterveggene ubehandlet, men har på et tidspunkt etter 1934 blitt slemmet/malt i en kraftig rød farge. Sokkelen er pusset og malt i en lys grå fargetone. De bærende takkonstruksjonene er tresperr med hanebjelker. Undertaket er av vertikalt panel/plank, utvendig tekket med lappskifer.

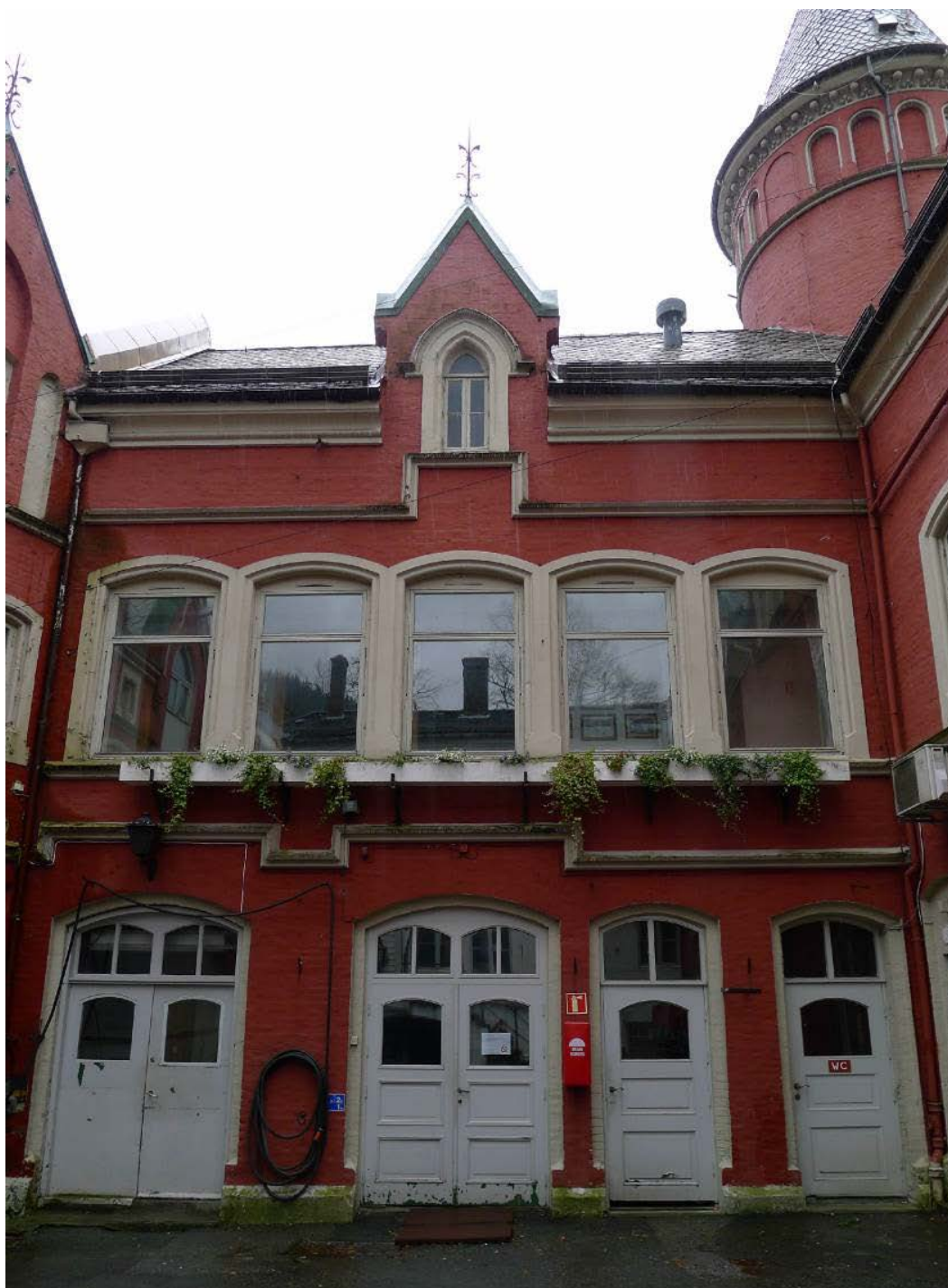
5.4.2 Fasader

En vesentlig fasadeendring ble foretatt i 1934. Da ble to opprinnelige porter ut mot Christies gate murt igjen, og det ble åpnet en bred port midt på fasaden for å gi plass til brannbiler. I den forbindelse ble også en midtrisalitt med avsluttende kvistgavl fjernet. Der midtrisalitten før hadde vært, ble det nå anlagt tre buevinduer i andre etasje over den nye hovedporten. Der de to portene ble gjenmurt, ble det anlagt to nye buevinduer. Artikuleringen av fasaden var dermed forandret, men symmetrien var fortsatt i behold. Samtidig ble stallene inne i sørfløyen gjort om til garasjer. I sørfløyen, ut mot gårdsplassen, var det opprinnelig åpne gallerier i andre etasje, her ble det i forbindelse med en innvendig ombygging satt inn vinduer i 1948. Således fremstår gallerigangen i dag som en del av interiøret.

Figur 6. Fasade ut mot Christies gate. Vinduene ble satt inn i 1934 i forbindelse med gjenmuringen av de to tidligere inngangsportene som lå i hver sin ende av fasaden (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

På et tidspunkt etter 1934 har ytterveggene blitt slemmet/malt, mens teglsteinen tidligere sto ubehandlet. De fleste vinduer er skiftet ut, men de øverste buete feltene ser i hovedsak ut til å ha blitt beholdt.

Figur 7. Søndre fløyens fasade inn mot gårdsplassen. Vinduene i andre etasje ble satt inn i 1948 da rommet innenfor ble bygd om fra verksted til spisesal og kjøkken (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

5.4.3 Interiør/planløsning

Når det gjelder interiørene, har den kontinuerlige oppgraderingen ført til at stasjonen i dag fremstår med en god del nyere overflater og detaljer. Likevel finnes der opprinnelige detaljer som både dører og listverk bevart. De fleste originale dørene som er bevart finnes inn til mannsakapsrommene i sørfløyens 2. etasje. Også høyloftets opprinnelige dør og vinduer er bevart.

Figur 8. Eksempel på soverom på loftet med nyere overflater (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Inn mot gårdsplassen synes vinduene både i østfløyen og enkelte i vestfløyen å være bevart. Mot sør, der det tidligere løp åpne gallerier, er vinduene naturlig nok av noe nyere dato og i hvert fall fra etter 1926. På hovedfasaden mot Christies gate er vinduene i første etasje skiftet, mens andre etasje har fått beholde i alle fall den øvre, buete delen av vinduene intakt. Også flere av trappene i bygningen synes å være opprinnelige, eller av eldre dato. Med unntak av en nyere tretrapp, har slangetårnet gjennomgått få forandringer. Særlig interessant er de øverste etasjene, der det opprinnelige galleriet og trappene av jern stadig er i behold. Fra toppen av tårnet ble lerretsslangene hengt til tørk etter bruk. Dette systemet finnes fortsatt intakt.

Figur 9. Øvre del av slangetårnet. I toppen står fortsatt festene for brannslangene (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 10. Nedre del av slangetårnet (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 11. Eksempel på ny-romansk vindu (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 12. Eksempel på ny-gotisk vindu (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 13. Bærestolpe i garasje (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

Figur 14. Eksempel på gammel dør (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

5.4.4 Uteområde

Bygget er omkranset av andre bygg og veier. Brannstasjonen danner sammen med Hagerupsgården en firkant med et indre gårdsrom. Dette gårdsrommet er i dag asfaltert.

Figur 15. Foto av gårdsrommet. Indre fasade av vestfløyen med portalen ut mot Christies gate. Den hvite fasaden tilhører Hagerupsgården. Gårdsrommet er asfaltert (Foto: Byantikvaren, Bergen kommune 2015).

6 Verneverdier og anbefalinger

Bygningens hovedstruktur er svært lite endret. Samtidig inngår den som del av det teknisk-administrative sentrum i Bergen kommune, med røtter tilbake til midten av 1600-tallet.

Gjennom kontinuerlig bruk og tilpasninger etter den tekniske utvikling, har

Hovedbrannstasjonen tjent Bergen Brannvesen og byens befolkning gjennom 120 år.

Den monumentale nygotiske fasaden i tegl med artikulerende ledd i pusset sement, det karakteristiske tårnet og den åpne gårdsplassen, gjør brannstasjonen til et teknisk kulturminne av høy arkitektonisk verdi. Bygningen er et sentralt plassert landemerke i byens sentrum, og har høy symbolverdi og antikvarisk egen- og miljøverdi. Den historiske konteksten og lokaliseringen, samt bygningens bortimot uforandrete eksteriør, gjør den til et sjeldent bygningmessig og teknisk kulturminne av nasjonal verdi.

Anbefalinger

Bygningens hovedform og fasadeuttrykk bør ivaretas. Originale bygningsdeler må kun skiftes dersom de er ødelagt, og da fortrinnsvis med materiale og utførelse tilsvarende originalen.

Opprinnelig rominndeling, form og originale elementer/materialer, som for eksempel, rekkverk, innvendige og utvendige trappeløp, opprinnelige dør- og vindusåpninger må søkes bevart. Listen er ikke uttømmende.

Fylkeskonservator varslet oppstart av fredning for bygningen i 1991. Ny oppstart av fredningen ble meldt i 2002. Høy autentisitet er en viktig årsak til at fredningssak ble reist, og bygningen er sårbar for tiltak og endringer. Hordaland fylkeskommune avsluttet fredningssaken 26. juni 2015 (se vedlegg bak i rapporten). Bygningen må forvaltes i dialog med Byantikvaren.

Bygningen ligger innenfor fredet bygrunn- Middelalderbyen Bergen (Id.:89049)¹:

Jfr. Kommuneplanens bestemmelse pkt. 27.4.3 Båndlegging etter lov om kulturminner, er det meldeplikt til Riksantikvaren, jamfør Kulturminneloven. Innenfor fredet bygrunn kreves det særskilt tillatelse fra riksantikvaren for følgende tiltak:

- Inngrep i bakken (for eksempel graving eller treplanting)
- Tiltak som kan endre grunnvannsnivået
- Tiltak som kan virke skjemmende på middelalderbygg eller automatisk fredete kulturminner
- Endringer i den middelalderske gatestruktur eller sperring av siktlinjer mot sjøen

¹ *Askeladden*, Riksantikvarens kulturminnedatabase.

7 Kilder

- Bergen kommune, braArkiv.
- Byantikvaren 2007: Fredningsdokumentasjon, Rådhuskvartalet. Byantikvaren, Bergen kommune.
- Losnegård, Gaute og Rolf Losnegård 2001: Peter Andreas Blix – I strid for vern og vekst. Selja forlag as og Skald as.
- Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden: <https://askeladden.ra.no>
- Universitetet i Bergen, Billedsamlingen: <https://marcus.app.uib.no>
- SEFRAK
- Bygdebøker, byleksikon
- Historiske kart
- Byantikvarens Kulturminnegrunnlag
- Digitale ressurser, Bergen byleksikon,
- Billedsamlingen UIB, skråfoto, historiske flyfoto,
- Byarkivet, Statsarkivet
- Kommunedelplan for kulturminner 2010-2025, Stavanger kommune 2011.

Bergen kommune
Postboks 7700
5020 BERGEN

Dato: 26.06.2015
Vår ref.: 2015/3848-3
Saksbehandlar: erlhofs
Dykkar ref.:

Rådhuskvartalet, gnr. 166, bnr. 645 og 647, Bergen kommune. Avslutting av fredingssak

Hordaland fylkeskommune kunngjer med dette brevet at fredingssaka for Rådhuskvartalet i Bergen vert avslutta.

Fylkeskommunen varsla den 27. februar 2002 oppstart av fredingssak for den gamle hovudbrannstasjonen, tinghuset og fengslet i Bergen sentrum samt areala mellom desse bygningane, til saman kjent som Rådhuskvartalet. Bakgrunnen var Bergen kommunes planar om å selja kvartalet og den uvissa om framtidig status for området som dette skapte. Fylkeskommunen vurderte kvartalet som eit eineståande historisk miljø med sær lang tradisjon knytt til offentleg forvaltning og rettspleie, og med framstående døme på representativ arkitektur frå 1800-talet. Fylkeskommunen sende 29. september 2009 ut eit fornya oppstartsvarsel. Av kapasitetsmessige grunnar er saka enno ikkje sendt til offentleg høyring.

Planane om sal av kvartalet vart sidan skrinlagde. Bergen kommune står i dag fram som ein eigar med stort omsyn for kvartalet, fullt medviten om dei store kulturhistoriske kvalitetane det har. Her kan det mellom anna visast til istandsetjingsarbeidet i Gamle tinghus og byrådsvedtaket 26. juni 2013 om å utarbeida program for bruk og tilrettelegging av bygningane.

Rådhuskvartalet har etter vår vurdering klar nasjonal verdi som kulturminne. Samstundes er det – som det vert peika på i den nyleg vedtekne nasjonale fredingsstrategien – ikkje alt av nasjonal verdi som skal fredast. Dette heng mellom anna saman med avgrensa kapasitet i kulturminneforvaltninga. Rådhuskvartalet er i dag verna gjennom føresegner i kommunedelplan og reguleringsplan, og det har ein eigar med sær høg kompetanse i forvaltning av kulturhistorisk verdifulle bygningar. Fylkeskommunen føler seg trygg på at kvartalet, så lenge det er i kommunalt eige, vil verta ivareteke på ein framifrå måte. På denne bakgrunnen har fylkeskommunen funne det rett å avslutta arbeidet med freding av Rådhuskvartalet. Samstundes vil me understreka at dette ikkje skal vera til hinder for at det vert reist ny fredingssak ved eit framtidig høve, dersom eigarskifte eller andre omstende skulle føra til ny uvisse om ivaretaking av kulturminneverdiane, eller dersom rammevilkåra for freding etter kulturminnelova vert vesentleg endra.

Med helsing

Anna Elisa Tryti
fylkesdirektør kultur og idrett

Per Morten Ekerhovd
fylkeskonservator

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Kopi til:
Riksantikvaren

BERGEN KOMMUNE

